

ده يتوانی له نووسینې شاعر ښه رد و ا م ښه؟

بـهـای کـشـکـانی و گـرفـتـه دـروونـیهـی، ریلکـ ژیا نـکی گـشـگیرا نه
و پـ لـتـنـیایـی و تـاـمان و پـشـکـنـیـنـی ناخی بهـسـهـربرد. تا ئـو پـیـی
هـزی له تـنـیایـی بوو. بـگـرمـی دـیـپـرست. لـو و وـو و بهـکـیرکـگاردی
فـیـلـسـوفـی دانیمارکی، یا نـتـشـای فـیـلـسـوفـی ئـاـمانی، یا خود
هـلـدـهـرلـیـنی شاعیری گـورـ دـچـوو. هـمـوویان بـشـوهـیهـکـ یان جـری
دیکه شـتـبوون. هـمـوویان لـگـگـ سـردـم نـهـده گونجان، بـتـایـبـتـیش
لـگـگـ خـیان دا. هـمـوویان مازـشی بوون، ئـاـنـا ملیـنـک جار
لهـخـیان دـدا.

گرنگترین دیدار لـځځیزانی ریلګډ دا چي ټوټه لـځځیزلین ټوټه ویدا، سا ۱۸۹۷. ټو کاته شاعیر ګډمان به یی ګډمجار چاوی به و ټه دیبه جوان ګډوت ګډپښتر هڅشی خه ګډکانی دیکه ی بردبوو ټه ویش (لو ټنډریا سال ټمی) ټوو. وه ګ زانراو ګډ سا ټ پښ ټو کاته نښته شعی ناسیوو، ټویش خڅشی ویست و له بهر ټه وهی ټټټیکرد ټو، خه ریکوو لـځځیزناویدا خڅی بکوژت. به ټټټام لـځځیزاستیدا ګډسځی دیکه هاو ټټټی نښته ګډتایی به ځیزانی خڅی هڅنا ټه ویش پځری فځیل ټوف ټوو. لـځځیزلوټکی شاخ ګانی سویسرا خڅی فځیدا. ټټټنگ ګډسانی دیکڅش هڅبن ګډ لـځځیزناو ټوډا خڅیان کوشتبټ، به ټټټام مځوو ناو ګانی نی پراسټوو.

تا کتایی ژیا نی بـرد و ام بوو لـ یاد کردن و نام نووسین بی،
تـ نانـت دوا ی ئ و ی سا نا کی زـر بوو پـ یو نـدی سـرداری نـوانیان
بـ تـ و او ی کـتایی ها تبوو. ئ و خاتوونه زگار کـر و پارـزـری بوو،
لـ و و ی دـروونی و لـ ژیا نیدا. ریلکه نـزیکـی لـ بار ی هـ موو شـتـکـ و
اوـژی پـدـکرد. لـ گـگـیدا گـشتی مـانسی و مـر یـانه کرد بـ
ئیتا یـا و رووسیا. لـ ووسیا سـردانی تـلـستـیان کرد، کـ ئه و یان
له بهر چه ندان هـ بـ خراپی پـشوازیی لـ کردن، لـ وانـ له بهر ئه و
ناکـ کیـد تونده ی لـ گـگـ هاوسـر کـیدا هـ بوو، مـنگـ لـ گـگـ خـشیدا.
ئـ ویش شـتـکی گهـوره بوو.

دهـ ٲٲٲٲ ريلكـ نزيكـى بيست هـزار نامـى بـ لو ئـ ندرىا سالـمى نووسيوـ! شتـكى ترسناكى، شتـكه كـ عـقـ بـزـحمـت باوـٲٲى پـدـكاتـ... ئـ و ژنه تاكـ كـس بوو كـ بـٲٲ اشكاوى و بـ بـ هيچ پـچ و پـ نا بـى بنووسـ. ئـ و پـ ناگـ گـورـكهـى ئـ و بوو كـ له بازارـ نهـنيـدـكانـى يان دـٲٲٲٲ اوكـ كوشندـكـى سووكـ دـكردـ.

ٲيلڪ لڏيوانڪي بڻناوِي (ڪٽبي هٿاري وِ مردن) ۽ دٲانهِي نووسيُوهُ:

پروټو ټولگي، هر کس ټکي مردني ځي پټېدو څښ،

مردنک به استی دهره نجامی ژیا نی بـت،

کے خلیفہ کیستی و واتا و نزاری تدا بد زرت و۔

ئەم ھېچ نىن جگە لى توۋىكە، جگە لى گەلە

بە ئام ئەو بەرەى لەسەنتەرى ھەموو شتەكە

ئەوە مردنە گەورەكەيە كە ھەريەكەمان لى ناو خەماندا ھەمانگرتوۋە جا بەلەي كەمەو شەيلىنى مردنەك نىن ھاوشەۋمان بە، ئىگەر شەيلىنى ژيان نەبىن؟ ئايا لىدايك دىبىن تەنھا بە ئىۋەى لىكەتايىدا بمرىن؟ ئايا مردن بەر نىيە، ھەقىقەتەن جەۋھەرى، تاكە ھەقىقەت؟ جا لەبەرچى قەمان لىيەت ئىگەر ناچارىيەنە بەرەۋ ۋەۋى بەبىن تاكو ۋەژەك لىئامەزى بگرىن؟ بەچى ئاھەنگى بە نەگەبىن ۋە بەھاۋەبىكى دىرىنى دانەنەبىن كە دواچار پەيدەگەينەو؟ بەئام لىمەى دىكەبىن ئىگەر بەشەۋەك بمرىن كە لىئەمە نەچەت، شەيلىنى ئەمە نەبە. ئىۋە تاكە شتەكە كە ئەمە مافى ئەۋمان ھەيە گەلى لى بىكەين.

سەئە ۱۹۰۲ بەرەۋ پارىس چوۋ بە ئىۋەى بەدەنى ھونەرمەندى بەناوبانگ بگات، بەمەبەستى نوۋسىنى تەزەكى زانكەيى لىسەرى. بەئام سەرەتا پارىسى نەكەۋتە بەر دى ۋە ھەستى بەبەزەرى ۋە بەناۋەتە ھەتە بەيە بە ئىتەلىا چوۋ. لىۋە دا ئىلھامى شەيلى بە ھات ۋە لىيەك ھەفتەدا بەشە سەئەمە كەبى كاتزەمەكەنى نوۋسى كە برىتەيى لىكەبى (ھەزەرى ۋە مردن) (۱). ۋەك ئاشكەراشە بەدەزەيى ژيانى لىئادەبەدەر ھەزارانە ژىاۋە. خەزگە لانىكەم خەتەتە نەبەيان پە بدەيە؟ ئايا دىزانن بە يەكەم جار سەئە ۱۹۰۱ خەتەكەيان بەكە بەخەشى؟ بەشەئەيرەكى فەرەنسە (سولى پەردەم). دىزانن كەيە؟ تەخەداتان دىكەم ئىگەر پەشتەر ئەۋ ناۋەتان بىستە. ئىۋە بەسەر تەلستەى سەرکەۋت! ئەۋسا ئەدەبە سۈيدەكەن ھەستەيان بەشەرمەزەرى زەر كەرد ۋە نامەيان بە نوۋسەرى گەۋرەى ۋەۋسى نارد ۋە تەيدا داۋەى لىبوردەيان كەرد لىسەر ئەۋ ھەۋە قەزۋەنە كە شەيلىنى لىبوردەن نەيە ۋە پەكەۋتوۋەكەنى لىئەنەى نەبە ئىنجامەيان دا، ئەۋانەى ھېچ شتەك لىئەدەب تەنەدەگەيشتەن. تەلستەيش بەنامەيەكى بلىمەتەيە ۋەۋەمە دانەۋە ۋە بەۋ شەۋەيە دىستە پەكەرد: "ھاۋەبەيەنى ئازىز، زەر دىخەشم كە خەتەتە نەبە بەمەن نەبەخەرا. مەن چە لەنەبە بەكەم؟ پەيۋەندى مەن لىگەنە بە دا چەيە؟" پەشان رەلەكە لەسەرگەردەنى ۋە گەئەنى لىھەموۋ شەۋەك بەرەۋام بوۋ. ئايا ژيانەكى جۋانتر ھەيە؟ ئايا ژيانەكى دىكە ھەيە شەيلىنى شەئەر بەت؟ شەئەر بە گەيدەيى لىۋە جەھانە دا درۋست بوۋە. كەسەكە سەرگەردەن ۋە بە ھېچ مەبەستەكى دىيارىكراۋ ۋە بە ھېچ ئامانجەك. نەشەنەت بەچە دىۋات؟ بەرەۋ كەۋ؟ بەھېچ شەۋەيەكەش نەيەۋەت بگات. بەئام ئەۋ ھەمىشە دىگەۋە بە پارىس. لىۋەشەدا كەتەبە پەخەشە ناوبانگەكەى (دەفتەرەكەنى مەلتە لورىزە برىگ) نوۋسى. ۋاتە بىرەۋەريەكەنى گەنجەك كە زەر ھاۋەشەۋەى خەيەتى. سەئە ۱۹۱۰ تەۋاۋە كەردوۋە دۋەى ئەۋەى نەزىكەى دى سە پەۋەى سەرەقاۋە.

دواى به کډه تا گه ياندى ئې و کتېبې کي زېر پېوهى ماندوو بوو و به ته و اووى کوشى، ريلکې چووې حاېې تې کچوونى دې مارې مه ترسیدار. ئهوسا بېرى کردېوې بچې ته لاي دې روونشیکارکې بې ئېوې بزانېت هې کارى دې اوکې ناوېوې و ئې و دې وه زمانه ي هېرشى ده که نه سېرى چيه. بېېام لې دوايېن سات دا لې ژېر کارېگېرى (به تا کړدنه وکې) ئېندريا سالېمې پاشېکشې کرد، کې پېى وت: "ئامان ئېوې مېکې، ئېگېر گرېيه (کېمېلېکسه) دې روونيه کانت هېېوېشېتېوې، بليمه تې شيعريت لې دېست دې دېت. ئه وه تا کې گېنجينې تېيې". دواجار ساېى ۱۹۲۵ لې کاتې چينې دېستې گوېکې تا کو وېک ديارى پېشکېش بېژنېکې بېرژوازي يان ئېرستېکراتې بکات، گوېکې سوور بريندارى کرد. گوې شاعير زامدار ده کات: شتېکې خېشه. گوې پېشکېش بېژن، يان با بېېين گوې پېشکېش بېگوې بکرت. شتېکې شيرينتره. ئهوسا پزېشکېکان بېيان دېرکېوت تووشى شېرپېنجېى خوېن بووې، ئېمېش له کې تايى ساېى ۱۹۲۶ لې تېمېنى پېنجا ساېيدا بووې هېى مردنى. وهک زانرايشه ئه و زېر شهيداي گوېى سوور بوو، لېشيعرېکانيشيدا زېر باسې کردووې. بېو شېوېيېش ئېو گوېى کې له دونيادا زېر خېشى دېويست کوشتى. بېچې شهيداي گوېى سوور ده بېن؟ يېلکې لېچامه ي (لېژکې پاييزى) نووسيوه تې؛ ئاي پېروېردگار وادې نزيک بېتېوې، هاوين زېر ناياب بوو سېبېرکېت، بخې سېر کاترْمېرکېان و سېر ئه و دهستانه ي با ده يان له رېنډته وه فېرمان بې پېگېيشتنى دوا بهر دهرېکې دوو لېژى دېکېشى پې بدې تا زياتر سه نگېن بېت پېلېش بکې له تېواو بوونى، و شېرېبېتېکېشى بکوشه لېناو گېزه قورسېکېنى مه ي دا ئېوې خانووى نه بې، له و لېژوه خانوو دروست ناکات ئېوې تېنيايې، بېدرېژايى تېمېنى بېتېنيا دېمېنډتېوې. نامېکېانى دېخوېنډتېوې و شېونخونيه کانيشى درېژ دېبېت، وېک نامېيکېى ونبوو، لېرې و لېو دېوات يان لېو رېهوانه ي کې گېکېکېانى پاييزيان لې داده بارې و باش بېاويان ده کاتېوه...

سهرچاوه : 2021 / 1 / 5 <https://aawsat.com/> () (کتېبې ههژارى و مېردن Das Buch von der Armut und vom Tode) له ساېى 1903 بېاويکرده وه. که دوا به شى (کتېبې کاترْمېره کان Das Stunden-Buch) ه. (وهرگېگې)